

ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНИХ УМІНЬ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ У ПРОЦЕСІ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ: СТАН ПРОБЛЕМИ

У статті аналізується стан проблеми формування інформаційно-аналітичних умінь майбутніх вчителів у процесі фахової підготовки. Розглянуто основні характеристики інформаційно-аналітичних вмінь, деякі труднощі їх формування. Спираючись на аналіз наукової літератури та власні спостереження, окреслено шляхи формування інформаційно-аналітичних умінь майбутніх вчителів у процесі фахової підготовки.

Мета статті – виявити та науково обґрунтувати педагогічні засади формування інформаційно-аналітичних умінь майбутніх учителів у процесі фахової підготовки.

В умовах переходу до нового інформаційного суспільства, оновлення цілей і змісту навчання в середніх та вищих навчальних закладах у зв'язку з приєднанням України до Болонського процесу висувається все більше вимог до об'єму знань, вмінь та особистісних якостей майбутнього фахівця, що забезпечують ефективний пошук, аналіз та засвоєння нової інформації, можливість адекватно реагувати на складну динамічну ситуацію, адаптуватись до швидкісного потоку нової інформації, брати відповідальність за формування власної системи знань та вмінь, мислити аналітично та продуктивно.

Рекомендації Ради Європи, Болонська Декларація, "Закон України про освіту", "Національна доктрина розвитку освіти України у XXI столітті" висувають у зв'язку з цим нові вимоги до підготовки вчителів у вищих навчальних закладах, серед яких розробка форм та методів навчання, що сприяють формуванню вищенаведених якостей та вмінь. Виходячи з цього, формування перспективної системи освіти майбутніх вчителів доцільно побудувати на двох типах умінь, що взаємодоповнюються: вмінь орієнтуватися в швидкісному потоці інформації, обираючи необхідне, вмінь аналізу отриманої інформації та її ефективного використання в професійній діяльності. Отже, одним із найважливіших компонентів сучасної системи професійної освіти є формування в майбутніх учителів інформаційно - аналітичних умінь, що й зумовлює **актуальність** цієї статті.

Об'єкт статті – процес формування інформаційно-аналітичних умінь майбутніх учителів у системі фахової підготовки. **Предметом статті** є педагогічні засади формування інформаційно-аналітичних умінь майбутніх учителів у процесі фахової підготовки.

Перед педагогами постає складне питання: яким повинен бути навчальний процес, що забезпечує майбутнім учителям можливість мислити аналітично та продуктивно, бути активним та самостійним у пошуку нових способів отримання знань, дослідження, перевірки та застосування отриманих результатів у професійній діяльності.

Різні аспекти досліджуваної проблеми відображені в працях вітчизняних та зарубіжних учених. Загальні положення та деякі педагогічні засади формування інформаційно-аналітичних вмінь розроблені Е. де Боно, Дж. Мак-Пеком, А. Тягло, Т. Воропай, А. Коржувим та іншими. Зокрема, Дж. Мак-Пеком розроблені особливості формування та застосування інформаційно-аналітичних вмінь у різних сферах діяльності, що виражаються в наступних положеннях:

1. Інформаційно-аналітичні вміння не можуть бути предметом, що функціонує ізольовано від специфічних сфер і проблем людської діяльності.

2. Критерії формування інформаційно-аналітичних умінь змінюються в залежності від сфери їх застосування.

3. Процес формування інформаційно-аналітичних умінь включає в себе розвиток мисленнєвих процесів, спрямованих на розв'язання специфічних проблем у певній сфері діяльності [1].

Отже, процес формування інформаційно-аналітичних умінь майбутніх учителів вимагає використання специфічних методів та засобів, спрямованих на розвиток аналітичних операцій у процесі професійно спрямованої діяльності. Деякі педагогічні засади формування інформаційно-аналітичних умінь майбутніх фахівців розглядаються в працях А. Тягла, Т. Воропай, А. Коржуєва та ін. Зокрема, на думку А.В. Тягла, процес формування інформаційно-аналітичних умінь у процесі фахової підготовки повинен бути спрямований на виконання ряду завдань, а саме:

- оволодіння теоретичними знаннями про основні форми, правила та закони аналітичного мислення;
- оволодіння вміннями правильного аналізу різноманітної інформації, перевірки її достовірності та прийняття на її основі виважених рішень [2].

Одними з найбільш продуктивних для досягнення вищенаведених завдань форм організації процесу фахової підготовки можуть бути: проблемна лекція, основою якої є моделювання педагогічних ситуацій, імітація наукових семінарів та дискусій, практичні заняття проблемного дослідницького характеру, самостійні дослідницькі роботи в позанавчальний час [3].

Наведемо приклади деяких визначень інформаційно-аналітичних вмінь. Наприклад, М. Ліпмен розглядає інформаційно-аналітичні вміння як здатність аналізувати точки зору учасників навчального процесу, висувати та захищати власну точку зору стосовно певної проблеми [4]. Такий підхід не включає ряду необхідних для

професійно спрямованої діяльності вмінь, як, наприклад, уміння працювати з інформаційними джерелами, дослідницькі вміння та ін. Британським вченим Е. де Боно інформаційно-аналітичні вміння розглядаються як здатність аналізувати інформацію з позицій логіки та особистісно-орієнтованого підходу, щоб застосувати отриману інформацію для стандартних та нестандартних ситуацій, питань та проблем. Всебічний та глибинний аналіз запропонованої нестандартної ситуації, на думку Е. де Боно, має на меті прийняття незалежних, виважених рішень на основі різнобічних продуманих аргументів [5]. Ми вважаємо, що така позиція не враховує особливостей застосування досліджуваної інформації в професійно спрямованій діяльності.

Отже, за умови відсутності результатів комплексного психолого-педагогічного вивчення, цілісного теоретико-методологічного обґрунтування формування інформаційно-аналітичних умінь майбутніх вчителів у процесі фахової підготовки, а також визначення, що відповідає принципам формування інформаційно-аналітичних умінь, як необхідної складової фахової підготовки, а також у зв'язку зі специфікою порушеної проблеми, ми беремо за основу робоче визначення інформаційно-аналітичних умінь як необхідної складової професійної підготовки майбутніх учителів. Це інтелектуальне новоутворення, що полягає у здатності знаходити, досліджувати, аналізувати потрібну інформацію та ефективно застосовувати її у власній професійно спрямованій діяльності. Серед найважливіших характеристик інформаційно-аналітичних умінь найбільш професійно зорієнтованими є відкритість до нової інформації, нестандартних способів розв'язання поставлених проблем, здатність до формування власних ідей на основі наданої інформації та обґрунтованого вибору між ними, всебічного та глибинного аналізу інформації, здатність до конструктивного діалогу на основі всебічного аналізу висунутих точок зору, направленість на самодіагностику в процесі формування власної системи знань.

Проте на сьогоднішній день рівень сформованості інформаційно-аналітичних умінь майбутніх учителів є недостатнім, про що свідчать результати анкетування серед студентів III – IV курсів факультету іноземних мов ЖДУ імені Івана Франка. У процесі дослідження нами виявлено випадки некритичного ставлення студентів до навчального матеріалу (58 %), намагання заучування прикладів та аргументів, наведених у підручниках (67 %), труднощі у викладі власної точки зору (49 %) тощо.

Серед причин, які, на нашу думку, обумовлюють вищенаведені труднощі, є такі, що зумовлені недоліками навчальних програм та підручників, наприклад, недостатня кількість завдань, спрямованих на формування найважливіших аналітичних операцій [6], та такі, що зумовлені недостатньо ефективною організацією навчального процесу, тобто відсутністю попередження автоматичного запам'ятовування, недостатнього формування навичок самоконтролю, використання вправ і завдань, спрямованих здебільшого на контроль отриманих знань, а не на обробку отриманої інформації.

Враховуючи результати аналізу наукової літератури та анкетування серед студентів університету, ми вважаємо, що, оскільки процес формування інформаційно-аналітичних умінь обумовлює процеси самопізнання, самоосвіти, професійної самореалізації особистості, сучасна фахова підготовка майбутнього вчителя повинна характеризуватися здатністю формувати потребу в інформаційному середовищі, знання про загальнодоступні джерела інформації та вміння користуватися ними, відбирати, аналізувати, структурувати, систематизувати інформацію та перевіряти її достовірність, а також ефективно застосовувати її у власній професійній діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Mc Peck, I.E. Critical Thinking and education. – Oxford: Martin Robertson, 1981. – 215 p.
2. Тягло А.В., Воропай Т.С. Критическое мышление: проблема мирового образования XXI века. – Харьков: Университет внутренних дел, 1999. – 219 с.
3. Коржуев А., Попков В., Рязанова Е. Как формировать критическое мышление? // Высшее образование в России. – 2001. – №5. – С. 87- 95.
4. Lipman, M. Thinking in education. – Cambridge: Cambridge university press, 1991. – 188 p.
5. Едвард де Боно: [http:// www.edwdebono.com](http://www.edwdebono.com)
6. Самойлюкевич І.В., Карпенко Є.М. Технології критичного мислення як засіб оптимізації розвитку діалогічної мовленнєвої компетенції майбутніх вчителів іноземних мов // Вісник Житомирського державного університету імені І. Франка. 2005. – № 22. – С. 23-26.

Матеріал надійшов до редакції 07.11.2006 р.

Карпенко Е.М. Формирование информационно-аналитических умений будущих учителей в процессе профессиональной подготовки: состояние проблемы.

В статье анализируется состояние проблемы формирования информационно-аналитических умений будущих учителей в процессе профессиональной подготовки. Рассмотрены основные характеристики информационно-аналитических умений и некоторые трудности их формирования. Основываясь на анализ научной литературы и собственные наблюдения, очерчены пути формирования информационно-аналитических умений будущих учителей в процессе профессиональной подготовки.

Karpenko Ye.M. The formation of informational-analytical skills of prospective teachers in the process of their professional training: the state of problem.

The paper deals with the process of the formation of prospective teachers' informational-analytical skills in the process of their professional training. The main characteristics of the informational-analytical skills and the possible difficulties of their development are examined. On the basis of the scientific literature analysis and own teaching experience possible ways of the formation of prospective teachers' informational-analytical skills in the process of their professional training are given.